

මහාකාව්‍යය ද තදනුබද්ධ ප්‍රවෘත්ති කථනය උදෙසා ම රචනා වූ කාව්‍ය නිමාණ නොවේ. තද ග්‍රන්ථයන්හි වැඩි අවකාශයක් වෙන් වී ඇත්තේ, ධර්ම සන්නිවේදනයටයි. ධර්මය සෘජු ව සම්ප්‍රේෂණය කිරීමට වඩා, සෞන්දර්යාත්මක ලීලාවක් ඒ සඳහා උපයුක්ත කරගැනීම උන්වහන්සේ භාවිත කළ සාර්ථක උපක්‍රමයකි. තික්ත බෙහෙත් මධුවෙහි ගල්වා ආතුරයකුට පොවන්නා සේ, සම්බුද්ධ භාෂිතයෙහි ගම්හිරතර දාර්ශනික සිද්ධාන්ත නම් ඖෂධය කවිය නම් මිහිරෙහි ඔබා, කෙලෙස් පරිතාපයෙන් ආතුර ජනයා උදෙසා ලබාදීම උන්වහන්සේගේ මුඛ්‍යාධ්‍යායය වූහ. එය මනා ව සාර්ථක වූ ක්‍රමයක් විය.

සංස්කෘතය තත්කාලීන සමාජයෙහි කුලීනයන් විසින් ව්‍යවහාර කළ ශුද්ධෝත්කෘෂ්ට භාෂාවක් විය. සමකාලීන භාරතයෙහි බ්‍රාහ්මණ වංශික භාෂාව වූයේ මෙය යි. ඝෂත්‍රිය හා වෛශ්‍ය වර්ණික පුරුෂ පාර්ශ්වයට ද සංස්කෘතය ව්‍යවහාර කිරීමේ අවකාශය තිබිණි. ශුද්‍ර කුලයේ සියලු දෙනාට ම ද සාර්වචර්ණික සවිස්ත්‍රීන්ට ද එය සපුරා තහනම් විය. බුදුරජාණන්වහන්සේ ස්වකීය ධර්මය ඡන්දසට නැගීමට අනුමැතිය නොදුන්නේ යථෝක්ත භාෂා ප්‍රතිපත්තිය නිසා විය හැකි ය.

කෙසේ වෙතත්, සමස්ත අධ්‍යයන, අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියෙහි ම ඒකාධිකාරීත්වය බ්‍රාහ්මණ වංශිකයන් සතු විය. අශ්වසෝෂ මාහිමියන්ට ඔවුන් වෙත බුද්ධධර්මයෙහි සාරය සන්නිවේදනය කිරීමේ අත්‍යවශ්‍යතාව තිබූ බව පෙනේ. උගත් තරුණ බ්‍රාහ්මණයන් උන්වහන්සේගේ පාඨක ඉලක්කය වූහ. ප්‍රේමය, ස්නේහය ආත්මගත සොඳුරු පුවතක් සෞන්දර්‍යය මහාකාව්‍යයෙහි ප්‍රධාන වස්තුවිෂය කරගැනීමෙන් ඒ වග වඩාත් විශද වේ. කෘතියෙහි වැඩි අවකාශයක් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සාකච්ඡා කිරීමට වෙන් කිරීමෙන් ද එය තවදුරටත් ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ.

හදන්තාශ්වසෝෂ මාහිමියන් මහාකාව්‍යකරණයෙහි නියුක්ත වූ සමය වන විට කාව්‍ය විචාර සිද්ධාන්ත ග්‍රන්ථ පවා රචනා වී නො තිබිණි. ක්‍රි:ව: 06 වන ශතවර්ෂයෙන් පසුව දණ්ඩින්, භාමාහාදි කාව්‍යවිචාරකයෝ ස්වකීය කාව්‍යවිචාර සෛද්ධාන්තික කෘති බිහි කළහ. ඔවුහු එම කාව්‍යවිචාර සංකල්ප ඉදිරිපත් කරන ලද්දේ හදන්තාශ්වසෝෂ මාහිමියන්ගේ සාහිත්‍යික නිමාණ හා රාමායණාදි පූවීතර කාව්‍යනිමාණ පිළිබඳ අධ්‍යයනයෙනි. සෞන්දර්‍යය මහාකාව්‍යයෙහි සරී සියල්ල 18 කි. මහාවග්ග හා නිදාන කථා යන බෞද්ධ ග්‍රන්ථවලයෙහි ම හමුවන සුන්දරී - නන්ද වෘත්තාන්තය මෙහි ප්‍රධාන වස්තුවිෂය වේ.

1. කපිලවස්තු පුර වැනුම	2. රාජවර්ණනාව
3. නන්ද කුමරුගේ උත්පත්තිය	4. සුන්දරී-නන්ද ප්‍රේමය
5. නන්ද කුමරුගේ ප්‍රවුඡ්ඡාව	6. සුන්දරී විලාපය
7. නන්ද කුමරු ප්‍රවුඡ්ඡාව ප්‍රතික්ෂේප කිරීම	8. ස්ත්‍රීන්ගේ වපලගති
9. ප්‍රේමය නිසා ඇතිවන දුක්ගැහැට	10. අප්සරාවන් පෙන්වීම
11. අප්සරාවන් ලැබීමේ ප්‍රාර්ථනාව	12-18 නිවාණගාමී ප්‍රතිපදාව

යනාදි ලෙස මේ මහාකාව්‍යයෙහි වස්තුවිෂය පෙළ ගස්වා ඇත.

බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යයෙහි කර්තෘවරයා ද හදන්තාශ්වසෝෂ මාහිමියන් ය. ඒ බව, “ඉති ශ්‍රී මහා මණ්ඩලේශ්වරමන්ත්‍රාශ්වසෝෂකෘතො ශ්‍රී බුද්ධචරිතමහාකවො” යන උද්ධෘතයෙන් සනාථ වේ. ශ්‍රීමත් ගෞතම ශාකාමුනීන්ද්‍රයන් වහන්සේගේ ජීවනචරිතය බුද්ධචරිතයෙහි වස්තුවිෂය වේ. චීන හා ටිබෙට් පරිවර්තනයන්හි සර්ග 28ක් දක්නට ලැබේ.

එහෙත් දැනට සංස්කෘත භාෂාවෙන් හමු වී ඇති සර්ග සංඛ්‍යාව 13කි. සංස්කෘත පිටපතේ සිද්ධාර්ථ කුමාරෝත්පත්තියෙන් ආරම්භ වී, මාරපරාජය පිළිබඳ විස්තරයෙන් සමාප්ත වේ. උතුම් ශාස්තෘවරයෙක් වූ ශ්‍රීමත් බුද්ධචරිතය කාව්‍යාත්මක ව වර්ණනා කිරීම සුකර කාර්යයක් නොවේ. පොදුජන විඥානයෙහි හක්කියට, ශ්‍රද්ධාවට හානියක් නොවන පරිදි, කථා වස්තුව සකස් කර ගත යුතු වේ. එසේ ම, ආලංකාරියකයන් නිර්දේශිත රීතින් ද උල්ලංඝනය නොකළ යුතු වේ. අශ්වසෝෂපාදයෝ විචාරපූර්වක යථාර්ථවාදී බුද්ධචරිතාපදානයක් පාඨක මනසෙහි නිර්මාණය කළහ. සැබවින් ම උන්වහන්සේගේ අභිප්‍රාය වූයේ උත්තරීතර මනුෂ්‍ය ගුණෝපලක්ෂිත මිනිසෙකු වශයෙන් බුද්ධචරිතය ස්ථාපිත කිරීමයි. බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යයෙහි සර්ගයෙන් සර්ගය මනාව පරීක්ෂා කිරීමේ දී ඒ වග මනාව පසක් වේ. බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යයෙහි යමක, උපමා, රූපක, උත්ප්‍රේක්ෂාදී අලංකාර හෘදයංගම ලෙස භාවිත කර ඇති අතර, ප්‍රධාන රසය ශාන්ත රසය වේ. අශ්වසෝෂ මාහිමියන් ප්‍රතිභාපූර්ණ කවියෙකි. නිසර්සිද්ධ කාව්‍යකෝෂලය උන්වහන්සේගේ තෙළි තුඩින් නිමවුණු සෑම කවි සිතුවමක ම තැවරී ඇත.

මහාකවි කාලිදාස

මහාකවි කාලිදාස ක්‍රි:ව: 04 හා 05 අතර කාලයෙහි භාරතයේ විසූ චිරප්‍රසිද්ධ කවින්ද්‍රයෙකි. කාලිදාසයන්ගේ ජන්ම භූමිය හිමාලය අසල උජ්ජයින් හෝ කාලිංග දේශය බවට මත පවතී. කුමාරසම්භව මහාකාව්‍යයෙහි හිමාලය පිළිබඳ වචනා හා මේඝදූතයෙහි උජ්ජයින් නුවර ප්‍රේමය පිළිබඳ සඳහන් වීම මෙන් ම, කාලිංග දේශයෙහි අධිරාජ්‍යා වූ තේමාංගද පිළිබඳ රඝුවංශයෙහි විශේෂයෙන් වචනා කිරීම ද මේ මතවාදයට බලපා ඇත. ලක්ෂ්මී ධාර්කල්ල පඬිතුමා, ඔහුගේ *The birth place of kālidāsa (1926)*, ග්‍රන්ථයෙහි, කාලිදාස මහාකවියා කාශ්මීරයෙහි ඉපිද, දකුණු දිශාවට සංක්‍රමණය වූ බව සඳහන් කර ඇත.

ජනප්‍රවාදයන්ට අනුව කාලිදාසයන් ජීවිතයේ මුල් අවධියෙහි දී අඥානයකු විය. ඔහු විසින් විවාහාපේක්ෂිත කාන්තාව “අස්ති කශ්චිද්වාග්විශේෂ:” යනුවෙන් ඇසූ පැණයට පිළිතුරු දීමට ඔහු අපොහොසත් විය. පසුව දාසයකු ලෙස කාලිදේවගනට දෘඪභක්තෘදරයෙන් පූජාවිධි පවත්වා ඇතේ ප්‍රසාදයෙන් ඥානවන්තයකු වූ බව ද එක්තරා ජනශ්‍රැතියක එයි. අනතුරුව කාලිදාසයෝ සිය බිරිඳගේ පැණයට පිළිතුරු ලබාදීම වස් අස්ති යන ශබ්දයෙන් ආරම්භ වන කුමාරසම්භව මහාකාව්‍යය ද, කශ්චින් යන පදයෙන් ආරම්භ වන මේඝදූත නම් බණ්ඩකාව්‍යය ද, වාග් යන වචනයෙන් ආරම්භ වන රඝුවංශ මහාකාව්‍යය ද රචනා කළහ. පසුව, තවත් ජනප්‍රවාදයකට අනුව, මොහු කුමාරදාස රාජ්‍යාදයේ දී ලංකාවට පැමිණ ඇති අතර ලංකාවේ දී ජීවිතක්ෂයට පත් වී ඇත.

සරස්වතී දේවිය, මහාබ්‍රහ්මන්ගේ ධර්මපත්තියයි. සාහිත්‍යය, කලාවන්ට අධිපති දිව්‍යාංගනාවයි. වරක් දණ්ඩි හා කාලිදාස දෙදෙනා සරස්වතී දේවිය හමුවීමට ගොස් ඇත. දෙදෙනාගෙන් කවරෙක් ශ්‍රේෂ්ඨ කවියා වන්නේ දැයි සරස්වතී දේවගනගෙන් විමසා ඇත. එවිට ඇය, “කවීර්දණ්ඩි: කවීර්දණ්ඩි: කවීර්දණ්ඩි: න සංශය:” යනුවෙන් පවසා ඇත. ඉන් කුපිත වූ කාලිදාස, කවියා දණ්ඩි නම් මා කවරෙක් ද? යනුවෙන් විමසා ඇත. එවිට ඇය

බව විද්වත් සම්මුතියයි. පෙරදිග සාහිත්‍ය වංශයෙහි හෘදයංගම, සාහිත්‍ය ප්‍රේමීන් විසින් දෘඪාසක්ත බවින් ප්‍රතිගෘහිත අමරණීය විරහිතිය වන්නේ මේසඳුනයි. සංස්කෘත සාහිත්‍ය කෙණ්ඩුයට අභිනව කාව්‍ය සම්ප්‍රදායයක් සම්ප්‍රදානය කරලීමේ උත්කුංග කාර්යයක් වන මෙය ද බණ්ඩකාව්‍යයකි. පූඵමේස හා උත්තරමේස යැයි මෙහි කොටස් දෙකකි. වැහි වළාවක් අත ස්වකීය පෙම්වතියට හසුනක් යැවීම ප්‍රධාන වස්තු විෂය කොටගෙන "මන්දාක්‍රාන්ත" නම් විවික්‍ර වෘත්තයෙන් රචනා කරන ලද්දකි.

සඵ 19කින් පරිමිත රසුචංශය මහාකාව්‍යයකි. දිලිප, රසු, අජ, දඟරඵ හා රාම යන සුර්යචංශික රජ පෙළපත පිලිබද ව මෙහි වණිනා වේ. "කාර්තිකෝත්පත්ති" නමින් ද විරප්‍රසිද්ධ, කුමාරසම්භව මහාකාව්‍යයෙහි සඵ 17කි. විර රසය ප්‍රධාන රසය වන කුමාරසම්භවයෙහි ශිව හා පාර්වතී දෙදෙන ප්‍රධාන කථානායක - නායිකා යුවළයි. සුරී, වල්ලභදේව, බාණ භට්ට, ජයදේව, රාජශේඛර යන විද්වත්හු කාලිදාසයන් මහත් සේ අගය කළහ. 'උපමා කාලිදාසසා' යනුවෙන් උපමා යෝජනයෙහි අසහාය සුරයා කාලිදාස බව රාජශේඛර පවසා ඇත.

ඉංග්‍රීසි භාෂාවට පළමුවෙන් පරිවර්තනය කරන ලද දෘශ්‍යකාව්‍ය වනුයේ අභිඥානශාක්‍රාන්තලයයි. ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය මත ජර්මන් භාෂාවට මේ නාට්‍ය පරිවර්තනය කර ඇත. මහාකවිකාලිදාස (1955), කවිරත්න කාලිදාස (1983), නමින් චිත්‍රපට දෙකක් නිෂ්පාදනය කර ඇති අතර ස්ත්‍රී නමින් චිත්‍රපටියක් 1961 දී ද නිෂ්පාදනය කර ඇත. මෙය ශකුන්තලා නාට්‍යය තේමා කර ගෙන නිෂ්පාදනය වූවකි.

දණ්ඩින්

ශ්‍රීමද්දණ්ඩින් ක්‍රි: ව: 7 හෝ 8 යන ශතවර්ෂ අතර භාරතයෙහි විසූ කෘතභස්ත සාහිත්‍යධරයෙකි. මොහු සිංහවිෂ්ණු නම් පල්ලව රජුගේ කාව්‍ය සභාවෙහි සේවය කළ දාමෝදර කෙනෙකුගේ මී මුණුබුරෙකි. විදර්භ දේශය මොහුගේ ජන්ම භූමිය බව ඩී.කේ. ගුප්තා මහතා පවසයි. දාමෝදර, කාඤ්චි සමග විවාහ විය. ඔවුනට දරුවන් තිදෙනෙක් වූ අතර මධ්‍යමයා මනෝරඵ විය. මනෝරඵට පුත්‍රයන් සිව්දෙනෙක් සිටි අතර බාල ම දරුවා විරදන්ත විය. ඔහු ගෞරී නම් බැමිණිය සමග විවාහ වූ අතර දියණිවරුන්ට අමතර ව ඔවුනට ලැබුණු පිරිමි දරුවා දණ්ඩින් විය. දණ්ඩින්ට අවුරුදු හතක් වූ කාලයෙහි මව මිය ගිය අතර ඊට ටික කලකට පසු පියා ද මියගොස් ඇත.

රාජශේඛර (920 ක්‍රි: ව:) දණ්ඩින්ගේ කාව්‍ය කුශලතාව - දණ්ඩින්: පදලාලිතාමි - ප්‍රශංසාහිමුඛ ව අගය කර ඇත. ඔහු කාව්‍යාදඪී නම් කාව්‍ය විචාර ග්‍රන්ථය හා දශකුමාරවර්ත නම් ගද්‍යකාව්‍ය රචනා කර ඇත. කුමාරවරුන් දශ දෙනෙකුගේ විර ක්‍රියා හා දේශාටන ප්‍රවෘත්ති දශකුමාරවර්තයෙහි වර්ණිතය. ගණිකාවන්, මංපහරන්තන්, සොරුන්, යක්ෂයන්, ප්‍රේතයන්, සුදු කරුවන් ආදී විවිධ වර්ත මෙන් ම මිනීමැරුම්, යුධසංග්‍රාම ද මෙහි අන්තර්ගත වේ. රාජවාහන, සෝමදත්ත, පුෂ්පෝද්භව, අපහාරවම්න්, උපහාරවම්න්, අර්ඵපාල, ප්‍රමති, මිත්‍රගුප්ත, මන්ත්‍රගුප්ත, විශ්‍රැත යනු කුමාරවරුන් දශදෙනා ය. රාජවාහන හා අවන්තිසුන්දරී ප්‍රධාන කථා නායක-නායිකා දෙපළ යි. මෙහි පරිච්ඡේද උච්ඡ්වාස ලෙස නම් කර ඇත. පූඵපීඨිකා, දශකුමාර වර්ත හා උත්තරපීඨිකා වශයෙන් ද කොටස් තුනකි.

ශ්‍රීමද්දණ්ඩින්ගේ කාව්‍යාදර්ශය සංස්කෘත කාව්‍යවිචාර ක්‍ෂේත්‍රය නියෝජනය කරන වැදගත් ම විචාර ග්‍රන්ථයක් ලෙස සැලකිය හැක. කාව්‍යය පිළිබඳ කැඩපත යනු මෙහි අර්ථයයි. එහි ප්‍රධාන පරිච්ඡේද තුනකි. අර්ථාලංකාර හා ශබ්දාලංකාර පිළිබඳ සෝදාහරණ විවරණයක් මෙහි අන්තර්ගතය. ශ්‍රේණි, ප්‍රසාද, සමතා යනාදි දශගුණ හඳුන්වා දීම ද කතුවරයා විසින් සිදුකර ඇත. ගෞඩී, වෛදර්හී ආදී ඊති පිළිබඳ මනා විශ්ලේෂණයක් ද මෙහි ඇතුළත් වේ. දණ්ඩින් වඩා රුචිකත්වයක් දක්වා ඇත්තේ වෛදර්හී ඊතියට ය. සියබස්ලකර නම් සිංහල කාව්‍ය විචාර ග්‍රන්ථයට ද සුබෝධාලංකාර නම් පාලි කාව්‍යවිචාර ග්‍රන්ථයට ද ගුරු අත්පොත වී ඇත්තේ කාව්‍යාදර්ශය යි. හට්ටි කවියාගේ රාවණවධ මහාකාව්‍යයෙහි කාව්‍යාදර්ශයෙහි බලපෑම තදින් කැපී පෙනේ.

बहुविघ्नास्तु सदा कल्याणसिद्धयः ।
 යහපත සිදු කිරීමේ දී බොහෝ උවදුරු ඇත.

बुद्धिर्नाम च सर्वत्र मुख्यं मित्रं न पौरुषम् ।
 පෞරුෂයට වඩා බුද්ධිය සියලු තැන ප්‍රධාන මිතුරා ය.

भवितव्यं भवत्येव कर्मणामीदृशी गतिः ।
 සිදුවිය යුත්ත සිදුවේ. කර්මයන්ගේ ස්වභාවය එබඳු ය.